

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2014 roku

Sąd Okręgowy Warszawa- Praga w Warszawie III Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Maria Furmanik

Protokolant: Piotr Malicki

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 kwietnia 2014 roku w Warszawie

sprawy z powództwa S. G.

przeciwko A. S.

o zachówek

I. zasądza od pozwanej A. S. na rzecz powoda S. G. kwotę 39.810,50 (słownie: trzydzieści dziewięć tysięcy osiemdziesiąt dziesięć 50/100) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 27 marca 2009 roku do dnia zapłaty,

II. umarza postępowanie co do kwoty 10.189,50 (słownie: dziesięć tysięcy sto osiemdziesiąt dziewięć 50/100) złotych,

III. oddala powództwo w pozostałej części,

IV. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 4,391 (słownie: cztery tysiące trzysta dziewięćdziesiąt jeden) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w tym kwotę 2,400 (słownie: dwa tysiące czterysta) złotych tytułem kosztów zastępstwa prawnego,

V. nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Kasa Sądu Okręgowego Warszawa- Praga w Warszawie) kwotę 1376,68 (słownie: jeden tysiąc trzysta siedemdziesiąt sześć 68/100) złotych tytułem zwrotu części wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa,

VI. przejmuj na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone przez powoda koszty sądowe.

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 9 marca 2009 roku, wniesionym do Sądu Rejonowego w Otwocku, powód S. G. wnosił o zasądzenie od pozwanej A. S. kwoty 50.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych, podając w uzasadnieniu, że dochodzona kwota stanowi należny mu zachówek po zmarłej matce.

W dniu 26 sierpnia 2011 roku powód rozszerzył powództwo wnosząc o zasądzenie obok pierwotnie żądanej kwoty 50.000 zł dodatkowej kwoty 50.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 26 sierpnia 2011 roku – k. 60.

Postanowieniem z dnia 25 czerwca 2012 roku Sąd Rejonowy w Otwocku stwierdził swoją niewłaściwość rzeczową i przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa – Praga w Warszawie – k. 70.

W odpowiedzi na pozew pozwana wносиła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych.

Na rozprawie 20 lutego 2014 roku powód ograniczył żądanie pozwu do kwoty 50.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 9 marca 2009 roku, ewentualnie od 23 kwietnia 2009 roku, kiedy odbyła się pierwsza rozprawa. Pozwana uznała roszczenie do kwoty 11.385 zł (tytułem zachowku obniżonego o 50%), płatnej w terminie 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia – k. 220.

Na rozprawie 25 kwietnia 2014 roku powód ponownie zmodyfikował roszczenie i ostatecznie wniósł o zasądzenie od pozwanej kwoty 39.810,50 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia doręczenia pozwanej odpisu pozwu do dnia zapłaty, w pozostałej części cofnął powództwo wraz ze zrzeczeniem się roszczenia. Pozwana uznała roszczenie do kwoty 11.385 zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty wyrokowania – k. 260.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód jest synem H. G.. Pozwana jest jej wnuczką. H. G. zmarła 28 sierpnia 2008 roku w W.. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Otwocku z dnia 21 listopada 2008 roku, sygn. akt I Ns 1094/08, do spadku po zmarłej H. G. zostali powołani z mocy ustawy synowie – powód S. G. w 1/2 części z dobrodziejstwem inwentarza i K. G. w 1/2 części – kserokopia postanowienia k. 13. Postanowienie to uzyskało walor prawomocności. Pismem z dnia 16 grudnia 2008 roku pozwana wystąpiła o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku, wskazując, że istnieje testament własnoręczny zmarłej H. G., w którym pozwana ustanowiona została jedynym spadkobiercą – okoliczność bezsporna. Sąd Rejonowy w Otwocku postanowieniem z dnia 23 marca 2011 roku oddalił wniosek pozwanej o zmianę postanowienia z dnia 21 listopada 2008 roku. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie postanowieniem z dnia 11 maja 2012 roku zmienił postanowienie z dnia 23 marca 2011 roku w ten sposób, że zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w Otwocku z dnia 21 listopada 2008 roku i stwierdził, że spadek po H. G. nabyła w całości na podstawie testamentu własnoręcznego z 26 stycznia 2007 roku wnuczka A. S. – odpis postanowienia k. 68 – 68 verte.

Umową darowizny z 5 lutego 2007 roku sporządzoną w formie aktu notarialnego (repertorium (...) nr (...)) H. G. darowała pozwanej nieruchomości położoną w K. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w O. prowadzi księgę wieczystą nr (...) – umowa darowizny k. 22 – 26, odpis zupełny księgi wieczystej k. 209 – 214. Na nieruchomości tej znajduje się m.in. murowana 3-izbowa oficyna mieszkalna o powierzchni ok. 120 m⁽²⁾. W § 6 umowy darowizny pozwana wyraziła zgodę na dożywotne nieodpłatne zamieszkiwanie w tym budynku J. K. – postanowienia umowy k. 25.

W dniu 11 września 2012 roku przed Sądem Okręgowym Warszawa – Praga w Warszawie, w sprawie III C 564/10 z powództwa J. K. przeciwko pozwanej o zapłatę, w związku z roszczeniami J. K. dotyczącymi dożywotniego nieodpłatnego zamieszkiwania w budynku położonym w K. przy ul. (...), pozwana i J. K. zawarli ugodę sądową, na podstawie której pozwana zobowiązała się zapłacić na rzecz J. K. kwotę 35.000 zł, z czego 15.000 zł w terminie do 30 września 2012 roku, pozostałą kwotę 20.000 zł w 20 równych ratach po 1.000 zł miesięcznie płatnych od stycznia 2013 roku do 10 każdego miesiąca, z ustawowymi odsetkami; Jak K. zobowiązał się wyprowadzić z nieruchomości do końca listopada 2012 roku – odpis ugody k. 106 – 107.

Nieruchomość w K. wyczerpywała cały majątek H. G. – okoliczność bezsporna, zeznania powoda k. 219. Wartość poczynionej przez H. G. na rzecz pozwanej darowizny bez obciążenia służebnością osobistą wynosi 159.242 zł, wartość prawa własności nieruchomości obciążonej służebnością osobistą wynosi 91.079 zł; wartości rynkowa służebności osobistej obciążającej prawo własności nieruchomości gruntowej zabudowanej wynosi 68.163 zł – operat szacunkowy sporządzony przez biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości – mgr inż. W. Z. k. 152 – 182, uzupełniająca opinia ustna k. 217 – 218.

J. K. był konkubentem H. G. – zeznania pozwanej k. 220. Powód był skonfliktowany z bratem, ojcem pozwanej; był skonfliktowany z konkubentem matki, dlatego też nie odwiedzał matki w jej domu; nie był na pogrzebie matki, o śmierci której dowiedział się już po jej pogrzebie – zeznania powoda k. 219, zeznania pozwanej k. 219.

Pozwana jest z zawodu technologiem żywienia; jest mężatką, ma trójkę dzieci; mąż pozwanej jest kierowcą, utrzymuje całą rodzinę; przez pewien czas pozwana wynajmowała darowaną nieruchomość za 1.000 zł miesięcznie – zeznania pozwanej k. 220.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

W sprawie bezsporne było między stronami (wskutek wyraźnego lub milczącego przyznania – art. 229 i 230 k.p.c.), iż pozwany jest spadkobiercą ustawowym zmarłej H. G., a przysługujący mu udział spadkowy wynosi 1/2. Bezsporne było również, iż na dzień otwarcia spadku spadkodawca nie pozostawił czynnej masy spadkowej. Zmarła nie posiadała innych składników majątkowych poza nieruchomością w K., którą przed śmiercią darowała swojej wnuczce. Pozwana nie zapłaciła powodowi żadnych kwot tytułem zachowku po zmarłej matce. Początkowo kwestionowała prawo powoda do zachowku, ostatecznie uznała jego roszczenie do kwoty 11.385 zł.

Stosownie do art. 991 § 1 i 2 k.c., zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Celem instytucji zachowku uregulowanej w przepisach art. 991 do 1011 k.c. jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny spadkodawcy, przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określonej wartości udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Według konstrukcji przyjętej w Kodeksie cywilnym, roszczenie o zachówek ma zapewnić uprawnionemu realną korzyść, niezależnie od woli spadkodawcy, gdyż ten może go jej pozbawić jedynie w drodze wydziedziczenia, które jest dopuszczalne w wyjątkowych sytuacjach – art. 1008 – 1010 k.c.

Powodowi, który nie został wydziedziczony przez matkę, przysługiwało więc roszczenie o zachówek.

Na dzień otwarcia spadku spadkodawczyni nie pozostawiła czynnej masy spadkowej. Gdy brak jest aktywów, stosownie do art. 993 i 994 k.c., podlegają doliczeniu darowizny, które stanowią tzw. substrat zachowku. Na podstawie art. 995 § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny, podlegającej zaliczeniu na poczet substratu zachowku, oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Przedmiotem darowizny, podlegającej rozliczeniu w myśl tych zasad w tym postępowaniu, jest nieruchomość położona w K., darowana pozwanej umową z 5 lutego 2007 roku.

Na podstawie opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości, Sąd ustalił, że wartość spornej nieruchomości na dzień dokonania darowizny wynosiła 159.242 zł. W ocenie Sądu obciążenie nieruchomości służebnością mieszkania na rzecz J. K. należy traktować jako odrębną czynność prawną, mającą charakter rozporządzenia przez pozwaną uzyskaną korzyścią, a nie jako świadczenie pozwanej na rzecz darczyńcy w zamian za przeniesienie własności nieruchomości. Ustanowiona na rzecz J. K. służebność mieszkania nie obciąża już darowanej nieruchomości. Ugodą z 11 września 2012 roku pozwana i J. K. rozwiązali postanowienia § 6 umowy darowizny oraz ustanowienia użytkownika z 5 lutego 2007 roku.

W ocenie Sądu opinia biegłego jest prawidłowa i rzetelna, a wyprowadzone w niej wnioski są logiczne i wyczerpująco uzasadnione. Opinia została wprawdzie początkowo zakwestionowana przez obie strony, jednak w opinii uzupełniającej biegły ustosunkował się do zarzutów, podtrzymując swoje wcześniejsze ustalenia, a opinii uzupełniającej nie zakwestionowała już żadna ze stron. Zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie sądowym (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2005 r., II CK 572/04, LEX nr 151656), specyfika oceny dowodu z opinii biegłego wyraża się w tym, że sfera merytoryczna opinii kontrolowana jest przez sąd, który nie posiada

wiadomości specjalnych, w istocie tylko w zakresie zgodności z zasadami logicznego myślenia, doświadczenia życiowego i wiedzy powszechnej. Skuteczna polemika z ustaleniami biegłego nie może zatem polegać na podważaniu wniosków wynikających z wiedzy merytorycznej biegłego, dopóki nie zostanie wykazane, że wnioski te sprzeczne są z zasadami logiki, doświadczenia życiowego i powszechnie znanych faktów.

Zasadą jest, że wartość zachowku wynosi połowę wartości udziału, który odziedziczyłby uprawniony przy dziedziczeniu z ustawy. Uprzywilejowanie przewidziane w art. 991 § 1 k.c. dotyczy jedynie uprawnionych całkowicie niezdolnych do pracy trwale – zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2003 roku, sygn. Akt IV CK 158/02, publ. LEX nr 106579. Powód jest uprawniony do zachowku w wysokości 1/2 wartości tego udziału, tj. w kwocie 39.810,50 zł.

W ocenie Sądu brak jest w sprawie niniejszej podstaw do obniżenia zachowku przy zastosowaniu art. 5 k.c., choć co do zasady w tego rodzaju sprawach, możliwość taka istnieje. W orzecznictwie podkreśla się, że miarkowanie wysokości zachowku przy zastosowaniu art. 5 k.c. powinno mieć miejsce jedynie w wyjątkowych i szczególnych okolicznościach. Specyfika roszczeń o zachówek polega na tym, że prawo do zachowku urzeczywistnia obowiązek moralny spadkodawcy wobec najbliższych. I właśnie normy moralne uzasadniają przyznanie zachowku osobom bliskim, które przez spadkodawcę zostały w dziedziczeniu pominięte, a nie zostały wydziedziczone. Powód jako syn spadkodawczyni, realizuje swoje prawo do otrzymania gwarantowanego mu przez ustawodawcę udziału w spadku i tym samym realizuje swoje prawo podmiotowe zgodnie z jego przeznaczeniem. Nie zostało wykazane aby żądanie przez powoda zachowku w pełnej wysokości było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, rozumianymi jako całokształt norm moralnych, obyczajowych i zwyczajowych. Strona, która się na taką sprzeczność powołuje winna jest wskazać konkretne okoliczności mające uzasadnić zarzut naruszenia art. 5 k.c. Podnoszona przez pozwaną okoliczność istnienia sporu między powodem i matką, nie wywiązywania się ze swoich obowiązków względem spadkodawczyni, nie została wystarczająco udowodniona. Powód był skonfliktowany z ojcem pozwanej i konkubentem matki, widywał się z matką w takim zakresie, w jaki pozwalały na to okoliczności. Powoływana przez pozwaną okoliczność, że powód nie był obecny na pogrzebie matki, w sytuacji gdy nie został zawiadomiony o jej śmierci, nie może skutecznie podważać jego praw z odwołaniem się do klauzul zasad współżycia społecznego.

Mając powyższe na uwadze Sąd orzekł jak w wyroku. O kosztach procesu Sąd orzekł w trybie art. 100 k.p.c., zobowiązując pozwaną do zwrotu powodowi kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz na rzecz Skarbu Państwa wydatków – w części w jakiej przegrała proces, tj. w 70%. Wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego obliczone zostało na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (j.t. Dz. U. z 2013 r., poz. 461).